

Нотатки з конференції/

Фінансовий механізм та обліково-аналітичне забезпечення сталого економічного розвитку

4–7 вересня 2013 року на базі кафедри “Фінанси та кредит” Севастопольського національного технічного університету відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція на тему “Фінансовий механізм та обліково-аналітичне забезпечення сталого економічного розвитку”. Серед її організаторів – Міністерство освіти і науки України, Севастопольський національний технічний університет, Київський, Харківський, Тернопільський національні економічні університети, Національний університет “Львівська політехніка”, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського та інші провідні освітні й наукові заклади України. Конференція працювала за такими напрямками: проблеми і перспективи розвитку грошово-кредитного регулювання економічного зростання, модернізація фінансового механізму великомасштабних економічних систем, галузеві та регіональні аспекти економічного розвитку та іншими.

On 4–7 September 2013, the All-Ukrainian Theoretical and Practical Conference on “Financial Mechanism and Accounting and Analytical Support of Constant Economic Development” took place on the basis of the Finance and Credit Department of the Sevastopol National Technical University. The conference was organized by the Ministry of Education and Science of Ukraine, the Sevastopol National Technical University, the Kyiv National Economic University, the Kharkiv national university of economics, the Ternopil National Economic University, the Lviv Polytechnic National University, the Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky and others leading educational and scientific institutions of Ukraine. During the conference, discussed were the following issues: problems and prospects of development of the economic growth monetary regulation, modernization of financial mechanism of large-scale economic systems, sectoral and regional aspects of economic development and so on.

Високий тон роботі конференції своєю доповіддю “Про необхідні і достатні умови для переходу до інтенсивного економічного зростання” задав доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри “Фінанси та кредит” Севастопольського національного технічного університету **Анатолій Вожжов**. Він розповів про багатолітню роботу очолюваної ним кафедри над науковим обґрунтуванням шляхів побудови архітектури фінансового стимулювання з метою забезпечення сталого економічного зростання. Не секрет, що за рівнем ВВП Україна досі не вийшла на рівень 1992 року. Якщо терміново не запустити механізм інтенсивного піднесення економіки, наголосив професор, існує небезпека, що ми перейдемо до розряду не просто відсталих, а депресивних країн. Як же запустити такий механізм? А.П.Вожжов переконаний: потрібно знижувати ціну грошей. Відтак зростатиме рівень монетизації економіки, оживатиме виробництво, збільшуватиметься обсяг ВВП на душу населення. На думку доповідача, крім класичного методу стимулювання економіки, треба ширше використовувати метод так званого кількісного пом'якшення, тобто емітувати і вливати гроші в економіку через фондовий ринок, як це роблять провідні країни світу, зокрема США. Аби ці кошти не спричинили інфляційний вибух, їх потрібно спрямовувати в інвестиційні програми, щоб запрацював кредитно-інвестиційний мультиплікатор. Зовні усе здається просто. Але для більшості українців, які пережили спустошливу гіперінфляцію 1990-х, джін бездумної емісії видається набагато небезпечнішим, ніж грошовий голод. Як знайти золоту середину? Ось де цілина для економічної науки!

Свій рецепт стимулювання вітчизняного виробництва у

Анатолій Вожжов.

Робоча президія конференції.

доповіді “Економічні наслідки підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС для її взаємовідносин із країнами Митного союзу” запропонував кандидат економічних наук, доцент, начальник Кримської регіональної дирекції Авант-банку **В'ячеслав Аксьонов**. На його думку, лише після вступу України до Митного союзу “в нас стабілізується ситуація, зросте обсяг кооперації” тощо. Бо виробничі потужності в Україні в основному не відповідають європейським стандартам, отже, ми не лише не зможемо експортувати свою продукцію до Європи, а й продавати її вдома (оскільки вона не відповідає стандартам). Наш ринок усе активніше заповнюватимуть європейські виробники. В підсумку, переконаний доповідач, після підписання Угоди про асоціацію з ЄС ВВП України знизиться щонайменше на 1.5%. Зате після вступу до Митного союзу зросте мінімум на 4%!

В'ячеслав Аксьонов.

Схоже, розв'язана нещодавно Росією проти України чергова торговельна війна — один із кроків братнього примусу до “стабілізації ситуації і зростання обсягу кооперації”... “Але чому ми не можемо дружити, торгувати, розвивати взаємовигідні відносини і з Росією, і з Європейським Союзом? — цілком резонно зауважила на виступ В.В.Аксьонова

Ганна Карчева.

кандидат економічних наук, доцент Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ) **Ганна Карчева**. — Чому ми обов'язково повинні вибирати: або — або?” Зрештою, приєднання до більш розвинутого союзу країн, переконана Г.Т.Карчева, допоможе Україні поступово наблизитися до їхнього рівня, тоді як приєднання до відсталих — на десятиліття законсервує і нашу відсталість. Нині в Україні у десять разів нижчий обсяг ВВП на душу населення, ніж у середньому в Європі. Тому європейська інтеграція — це реальна можливість залучення передових технологій, збільшення обсягів іноземних інвестицій, а в підсумку — підвищення стандартів життя в Україні.

Ганна Карчева представила учасникам конференції доповідь на тему “Дослідження фінансової глибини та економічного зростання в Україні”, підготовлену спільно з доктором економічних наук, професором, ректором Університету банківської справи НБУ **Тамарою Смовженко**. Одна з основних причин низьких темпів економічного зростання в Україні, переконана доповідач, — низький рівень фінансової глибини економіки (тобто пронизаності економіки фінансовими відносинами, її насиченості грошима, фінансовими інструментами і фінансовими інститутами). Доведено, що чим розвинутіша країна, тим більша її фінансова глибина. У свою чергу, чим вищий рівень фінансової глибини, тим вища спроможність фінансового сектору до ефективного перерозподілу фінансових ресурсів на інвестиційні цілі і тим більший потенціал економічного зростання та розвитку. Низька фінансова глибина в основному характерна для країн, що розвиваються, та перехідних економік, які мають певні проблеми із забезпеченням динаміки економічного зростання, що характерно в останні роки для України. При цьому слід враховувати, що зв'язок “фінансова глибина економіки — рівень розвитку економіки — темпи економічного зростання” — лише одна важлива складова багатofакторного процесу формування умов для піднесення економіки України, зазначила Ганна Карчева.

“Вважається, що чим вищий рівень розвитку економіки і, відповідно, чим більша її фінансова глибина, тим більш диверсифікованим є фінансовий сектор (фінансові інструменти, інститути, інвестори), тим нижча роль банків, — наголосила доповідач. — В індустріальних країнах частка банківського сектору на ринку фінансових послуг становить у середньому 60–70%, у перехідних та економіках, що розвиваються, — 75–85%. В Україні склалася змішана модель фінансового сектору з підвищеною роллю банків, на які припадає більше 90% фінансових активів. Активність небанківських фінансових інститутів (страхові компанії, пенсійні та інвестиційні фонди) обмежена порівняно з банками, незважаючи на їх значну кількість в Україні. Так, у нас зареєстровано 716 кредитних спілок і 443 страхових компанії, проте їхні активи становлять відповідно лише 0.2% і 4.4% від активів банківського сектору. Нерозвинутість фінансового сектору в Україні негативно впливає на рівень

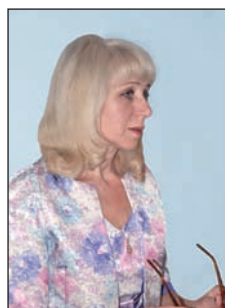

У залі конференції.

фінансової глибини вітчизняної економіки та динаміку економічного зростання.

Важливими індикаторами фінансової глибини є рівень монетизації, відношення фінансових активів до ВВП, капіталізація ринку акцій до ВВП, насиченість економіки кредитами (відношення наданих кредитів до ВВП) тощо. За цими індикаторами наша країна має невисоку фінансову глибину, зокрема рівень монетизації вітчизняної економіки залишається значно нижчим (на 01.07.2013 р. — 51.01%) порівняно з розвинутими країнами (зокрема, 100–120% у єврозоні і 170–220% в “азійських тигрів”), що призводить до уповільнення економічного зростання в Україні, підвищеної залежності від коротких кон'юнктурних інвестицій, слабого ресурсного потенціалу фінансового сектору”.

У доповіді “Капіталізація банків у контексті нових базельських вимог” доктор економічних наук, професор Університету банківської справи НБУ **Ольга Вовчак** зазначила, що інвестиційна активність економіки України значною мірою залежить від достатнього рівня капіталізації вітчизняної банківської системи та ефективності використання банківського капіталу. Однак проблему капіталізації нині часто ототожнюють із розміром статутного капіталу або з ліцензійними вимогами до величини регулятивного капіталу, тоді як насамперед це — проблема недостатньої адекватності капіталів банків розміру сформованих ними активів.

Ольга Вовчак.

Тобто йдеться про проблему загальної фінансової стабільності й автономності банківської системи. В кінцевому підсумку — це питання належного виконання банками взятих на себе грошових зобов'язань, від якості якого залежить розвиток економіки країни загалом.

“Динаміка приросту банківського капіталу в Україні характеризується постійним його зростанням. Проте незважаючи на це, його частка становить усього 5% від ВВП, тоді як у Європі — 40%, а в Росії — 37.2%. Регулятивний капітал банків за останні п'ять років зріс, його рівень нині становить 18.1%, що майже вдвічі перевищує норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (10%). Це свідчить про належний рівень капіталізації банківської системи і про спроможність банків розраховуватися в повному обсязі за своїми зобов'язаннями.

Водночас в Україні склалася ситуація, — зазначила Ольга Вовчак, — коли темпи зростання активів значно випереджають темпи зростання капіталу банків. Банки все більше стали залучати кошти юридичних та фізичних осіб. За таких

умов їм буде досить складно в майбутньому відповідати за своїми зобов'язаннями. Тому сьогодні гостро постало завдання забезпечення капіталу банків на рівні, адекватному потребам економіки, вжиття заходів щодо його зростання”.

Як відомо, у банківській практиці використовуються внутрішні та зовнішні джерела нарощування капіталу. Основним внутрішнім джерелом є прибуток — один із найлегших і найдешевших засобів нарощування капіталу. Це джерело безпосередньо пов'язане з дивідендною політикою банку: чим більше прибутку виплачено як дивіденди, тим менша його частка буде капіталізована, і навпаки. З метою збільшення капіталу за рахунок прибутку деякі члени пропонують звільнити від оподаткування частину прибутку банківських установ, спрямовану на підвищення рівня їх капіталізації.

Нарощування капіталу з використанням зовнішніх джерел здійснюється за рахунок таких основних фінансових інструментів, як емісія акцій, емісія капітальних боргових зобов'язань, продаж активів та оренда нерухомості. Емісія простих акцій в Україні нині використовують досить обережно, оскільки більшість власників боїться втратити контроль над управлінням банківською установою. З огляду на це необхідні нові фінансові інструменти, які б зацікавлювали інвестора та власників і дали можливість нарощувати статутний капітал. Одним із таких інструментів може бути емісія привілейованих акцій із фіксованою доходністю і пільговим оподаткуванням доходів громадян, які інвестуються в привілейовані акції, та доходів, отриманих від інвестування. При використанні такого джерела кошти спрямовуються на поповнення статутного капіталу і при цьому не дають права на управління банком, а отже, відсутня загроза втрати контролю над ним.

Одним із перспективних джерел поповнення банківського капіталу та підвищення рівня капіталізації є залучення ресурсів на фондовому ринку шляхом первинного публічного розміщення акцій — IPO (від англ. Initial Public Offering — первинне публічне розміщення). Основними чинниками, які стримують проведення IPO вітчизняними банками, є інформаційна непрозорість і низький ступінь відкритості національної економіки, низький рівень капіталізації, значна вартість операцій щодо IPO, законодавчі перешкоди та боязнь реальних власників втратити контроль над своєю власністю. Серед банків, які вже провели IPO та приватне розміщення, — банки, що входять у першу двадцятку за розмірами активів.

Названі методи вітчизняні банки використовують не в тому обсязі, який забезпечить значне зростання саме компонентів капіталу першого рівня. Тому з метою підвищен-

Інтерв'ю В'ячеслава Аксьонова для Севастопольського міського телебачення.

ня рівня капіталізації банківської системи України, підсумувала доповідач, доцільно активізувати роль фондового ринку як джерела залучення додаткового капіталу шляхом розміщення акцій власного випуску та корпоративних облигацій комерційних банків.

Дослідженню концептуально-теоретичних основ ефективного використання властивостей фінансової архітектури в умовах економічних перетворень присвятила свій виступ доктор економічних наук, професор Таврійського національного університету ім. В.І.Вернадського **Світлана**

Світлана Климчук.

Климчук (тема її доповіді — “Фінансова архітектура в умовах економічних перетворень”). Вона визначила основні принципи функціонального моделювання даного процесу при проведенні ринкових трансформацій. Запропонований доповідачем комплексний методичний підхід до управління фінансово-кредитним механізмом в економічній системі дасть змогу побудувати оптимальну та універсальну модель ефективного управління фінансовим простором.

Аспірант Херсонського національного технічного університету **Наталія Донєва** представила на суд колег дослідження “Регіональні аспекти сталого економічного розвитку Херсонської області”, підготовлене спільно з доктором технічних наук, професором цього ж університету **Маргаритою Шарко**.

Кожен регіон України має свої специфічні особливості. Тому здійснення регіональної економічної політики в країні потребує диференційованого підходу до розвитку кожного регіону, вивчення його переваг, недоліків, можливостей тощо. Скажімо, переваги Херсонщини, зазначила доповідач, визначає її розташування біля важливих транспортних і торговельних шляхів, на берегах великих річок, Чорного та Азовського морів. Область має великі транзитні можливості, серйозний курортно-рекреаційний потенціал. Це створює сприятливі передумови для розвитку високорентабельної туристичної галузі. Так, на Херсонщині розробляється кластерний проект сільського туризму “Зелені хутори Таврії”, який об'єднує 50 окремих селянських господарств. Проект полягає у забудові 100 гектарів болотних та солончакових територій, непридатних для вирощування сільськогосподарської продукції, будинками кінця XIX — початку XX століття, розвитку там традиційних українських ремесел. Інший, туристично-транспортний кластер “Південні ворота України” юридично є асоціацією підприємств. До нього входять транспортні, туристичні, курортно-рекреаційні, рекламно-інформаційні, поліграфічні підприємства, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання. На переконання доповідача, саме впровадження інноваційних підходів і методів у діяльність курортно-рекреаційних закладів дасть змогу перетворити цю галузь на одну з пріоритетних та економічно ефективних у Херсонській області.

Наталія Донєва.

Дмитро Крохмалюк,
“Вісник НБУ”.
Фото автора.